

LENA NORBERG:

Kommunistisk ungdom på 60-talet

Om den kommunistiska ungdomsrörelsen på 60-talet har Svensk Tidskrifts medarbetare Lena Norberg, lektor vid Journalisthögskolan i Stockholm, valt att skriva i intervjuform. Hon har intervjuat Kjell E Johanson, som var ordförande i Demokratisk Ungdom åren 1964–67. Han önskade ett radikalt ungdomsförbund snarare än ett kommunistiskt. Han var med om att bryta upp från en internationell kommunistisk organisation (DUV), men han och hans förbund var starkt engagerade i Vietnamfrågan och i stöd till afrikanska upprorsrörelser. För Sveriges del anslöt han sig till den nedrustningspolitik, som Lars Werner förespråkade.

Den kommunistiska ungdomsrörelsen har genomgått fler organisatoriska omvälvningar än de andra politiska ungdomsförbunden. Det nuvarande KU, Kommunistisk Ungdom, räknar sitt ursprung från det första socialistiska ungdomsförbundet, som följde med vänstersocialisterna vid partisprängningen 1917 och sedermera blev SKU, Sveriges Kommunistiska Ungdomsförbund.

1952 bildades en fristående radikal ungdomsorganisation, Demokratisk Ungdom. DU kom dock att framstå som en i allt väsentligt kommunistisk grupp och 1958 sammanslogs den med SKU. Formellt var den nya organisationen inte knuten till det kommunistiska partiet och man var inte heller representerad i partiets olika organ. 1967 bytte DU namn till Vänsterns Ungdomsförbund.

Men den "nya" politiska linjen, som dominerade inom DU – liksom inom det kommunistiska partiet under andra hälften av 60-talet – hade inte vunnit allmänt gehör. Efter 1968 ändrade politiken riktning och på våren 1970 lämnade ungdomsförbundet samarbetet med VPK. De inre spänningarna ledde till att VUF sprängdes och upplöstes och ur spillrorna uppstod bl a MLK (marxistisk-leninistiska kampförbundet) och Förbundet Kommunist. Det ungdomsförbund – KU – som idag existerar är resultatet av ett rekonstruktionsarbete som sedan dess pågått.

Bland grundarna av DU fanns Kjell E Johanson, förbundsstyrelseledamot under 50- och 60-talen och sedermera ordförande i DU 1964–67. Johanson, som också var redaktör för förbundets tidskrift Stormkloc-

kan och antologin Unga Kommunisterna, tillhörde den grupp som pläderade för ett avståndstagande från Moskva-kommunismen och en politisk samverkan med socialdemokratin och andra vänstergrupper. Vi har samtalat med Johanson om de politiska frågorna som DU drev under denna period.

1964 var vindkantringens år för de kommunistiska organisationerna. I början av januari skulle partiet hålla sin 20:e kongress, och redan hösten 1963 tog oppositionen mot den officiella partilinjens fart. I september fick partiets centralkommitté motta en kritisk skrivelse – "De 29:s brev" – från en rad yngre medlemmar av partiet. Initiativtagare till brevet, där partiets politiska och organisatoriska linje ifrågasattes, var bl.a. Kjell E. Johanson, Ingemar Andersson (numera redaktör för Ny Dag) och Lars Werner. Kongressen blev en klar framgång för den "nya" kommunismen och C. H. Hermansson.

Striden inom det kommunistiska partiet hade sin motsvarighet inom ungdomsförbundet, där Rolf Hagel var ordförande. Vid ett stormigt förbundsstyrelsemöte på Hotel Malmen i Stockholm beslöt styrelsen med en rösts majoritet att adjungera Johanson och Andersson. Beslutet ledde till att Hagel avgick och de just adjungerade ledamöterna valdes direkt till ordförande (Johanson) resp internationell sekreterare (Andersson).

Ny terminologi och samarbete

Terminologiskt, säger Kjell E. Johanson, förde vi ett resonemang, som gjorde att en del beskyllde oss för att vara socialdemokrater. Vi var motståndare till proletariats dikta-

turen både som uttryck och till innehåll och vi tyckte att en snäv ekonomisk terminologi fått överhanden.

Vi menade att många kommunister hade ett språkbruk, som var helt obegripligt för vanliga människor. Vi försökte formulera det så, att vi *inte* ville kämpa för att krossa det borgerliga samhället och den borgerliga demokratin. Det svenska samhället har en relativt väl utbyggd politisk demokrati, och vi ville bygga vidare och skapa också en ekonomisk demokrati.

Vi som ursprungligen grundade DU ville ju inte bilda ett kommunistiskt ungdomsförbund utan ett radikalt. Och även när DU slagits samman med Kommunisternas ungdomsförbund, behöll vi det gamla namnet och ville på så sätt markera vår självständighet. Men fram till 1964 var vi ganska isolerade från andra ungdomsorganisationer. Vi fanns inte representerade i några samlingsorgan och vi uppbar inga statliga bidrag. Efter 1964 skedde en snabb förändring och vi blev medlemmar i tex. Föreningen Norden, fick bättre kontakt med Sydafrikakommittéerna etc. Vi deltog alltmer i diskussioner med de andra ungdomsförbunden och vid kongressen 1965 gästades vi av representanter för SÖ och av Nils Erik Bramsvid (CUF:s förbundssekreterare) som då var ordförande i Föreningen Nordens ungdomsrepresentantskap. Själv har jag alltid drivit ståndpunkten att också en kommunistisk rörelse har en idégemenskap med socialdemokratin och även med den socialpolitiska vänstern inom de borgerliga partierna. Dialogen mellan marxister och kristna är viktig. Fredsarbetet bör också vara en ge-

mensam uppgift för både socialister och andra.

Utträdet ur DUV

I DU-Nytt 1966 skrev Kjell E. Johanson om DUV – Demokratisk Ungdoms Världsorganisation – att ”till följd av konflikten mellan Sovjetunionen och Kinesiska Folkrepubliken har arbetet inom DUV till stor del lamslagits. Representanter ... har i första hand kommit att fungera som respektive regerings företrädare i stället för att förespråka ungdomens och den internationella solidaritetens idé ... DUV har ej vid något tillfälle förmått att fördomsfritt och kritiskt granska vissa i socialistiska stater rådande förhållanden, som icke varit i överensstämmelse med ungdomens intresse.”

Vi lämnade inte DUV, säger han, därför att vi var motståndare till alla delar av DUVs politiska program. Men vi var motståndare till den östeuropeiska dominansen. DUV uppträdde så att organisationen kom att uppfattas som kryptokommunistisk. Vi sökte oss bort från den dogmatiska Moskva-kommunismen och tog istället kontakt med de vänstersocialistiska rörelserna i Norden. Men där hamnade vi i en konflikt, som vi inte förutsett. Vi möttes – men på väg i olika riktningar. Vi var öppna för samverkan med socialdemokrater, men de hade just lämnat socialdemokratien och hamnade i många fall i dogmatisk leninism.

Även om vi inte längre var medlemmar i DUV hade vi givetvis kvar kontakter med ungdomsrörelser i andra länder. Tidigt engagerade vi oss i frigörelsen av Sydafrika-

Angola-Moçambique liksom Vietnam. Vi ansåg att en fast procentsats – på sikt 5 procent – av BNP skulle gå till u-hjälpen och att biståndet skulle kanaliseras via FN. Den största skillnaden mellan vår linje och de andra ungdomsförbundens var närmast att vi ansåg det orimligt att försöka lösa u-landsproblemen genom barnbegränsning. Barnbegränsning skulle istället komma som en naturlig följd av politiska och sociala reformer.

Ekonomisk demokrati och nedrustning

Egentligen hade vi, lika lite som de andra ungdomsförbunden, något väl utvecklat program för hur den ekonomiska demokratin skulle genomföras. Det fanns vissa ansatser i handlingsprogrammet – dels kravet på ett samhällsligt ägande, dels de anställdas självstyrelse av företagen. Vi var intresserade av den jugoslaviska modellen och hade också vissa kontakter med syndikalistiska strömningar och vi ansåg att enbart samhällsägande inte löste problemen utan kunde resultera i en tungrodd byråkrati. Men hur programmet skulle genomföras diskuterade vi inte i samma utsträckning; vi hade väl helt enkelt inte nog fantasi.

Vi skilde oss inte heller från de andra ungdomsförbunden i vår syn på den ekonomiska tillväxten. Vi trodde på ekonomisk utveckling och höjd levnadsstandard och det föll oss inte in – på den tiden – att diskutera ”vad vi får för våra pengar” och innebörden i begrepp som livskvalitet.

Frågan om ensidig svensk nedrustning drev vi hårt inom DU i viss motsättning till

partiet. Vid partikongressen 1967 antog man visserligen ett uttalande för ett folkförsvaret, men avrustningslinjen samlade cirka en tredjedel av deltagarna. DU:s kongress uttalade sig således för en isolerad svensk avrustning under en femårsperiod med början redan under 1960-talet, och 1966 väcktes to m en motion i riksdagen av bl a Lars Werner, som tillhörde kretsen kring vår förbundsstyrelse.

Våra argument för nedrustning var dels pacifistiska, dels säkerhetspolitiska. Det blev också självklart att vi kom att engagera oss för vapenvägrarna. Vi hävdade, bl a i en skrivelse till Amnesty, att de totalvägrare som dömts till fängelsestraff – och det hände många av oss – skulle betraktas som sam-

vetsfångar.

Vi var i rörelse, säger Kjell E Johanson, och uttalandet kan gälla både DU som organisation och dess medlemmar. Vissa inom kretsen kring DU:s styrelse återfinns alltså jämt inom VPK; Johanson själv är alltså partimedlem även om han numera är verksam som kommunal tjänsteman och därför har lämnat så gott som samtliga politiska uppdrag. Ingemar Andersson och, självfallet, Lars Werner finns också kvar inom partiet.

Såväl Johansons företrädare som efterträdare på ordförandestolen – Rolf Hagel och Anders Carlberg – har emellertid stigit av åt vänster. Andra medlemmar återfinns idag inom socialdemokratin.